

i przystępnym. Liczne indeksy końcowe dopełniają poręczności pracy. Wydanie graficzne bardzo staranne przynosi chlębę wydawnictwu NRD — Koehler und Amelang. Warto przy okazji zwrócić uwagę na pewien szczegół, który nie jest tylko detalem. Chociaż druk jest gęsty — oszczędność papieru! — czyta się go doskonale, bez męczenia oczu. Wynikło to z zastosowania bardzo odpowiednich czcionek Baskerville-Antiqua. Dobrze byłoby, gdyby o takim szczególe (!) pamiętały nasze rodzime wydawnictwa.

Gdyby album B. przetłumaczyć na język polski, byłaby to niewątpliwie godna u nas pozycja serii np. ceramowskiej.

Kraków

KS. JERZY CHMIEL

Egzegeza Ewangelii św. Jana, praca zbiorowa pod redakcją ks. F. Gryglewicza, Lublin 1976, stron 226.

Redakcja Wydawnictw Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego, przygotowująca m. in. pomoce do wykładów i ćwiczeń z bibliistyki, wydała tom opracowany przez ks. prof. Feliksa Gryglewicza przy współpracy kilkunastu autorów, zatytułowany *Egzegeza Ewangelii św. Jana*. Autorzy postawili sobie za cel tej publikacji wydobycie z Ewangelii św. Jana tych tematów teologicznych, które sprawiają, że jest ona inna niż pozostałe trzy Ewangelie, i że choć czyta się łatwo i z zainteresowaniem, dzięki swej głębi i do końca nierozwikłanej strukturze literackiej często zaskakuje czytelnika i prowokuje znaki zapytania. W zestawieniu z tym zadaniem tytuł książki jest nieco mylący, o ile recenzentowi wiadomo, miał być sformułowany inaczej, tym niemniej także w obecnej wersji chce to przede wszystkim powiedzieć, że publikacja została oparta na solidnej pracy egzegetycznej.

Redaktor książki wyjaśnia, że tylko ze względów technicznych została ona podzielona na dwie części, teologiczną i etyczną, ale w rzeczywistości cała chce dać wybór najważniejszych tematów teologicznych (z przewagą chrystologicznych) IV Ewangelii. Lektura książki przekonuje jednak, że bez jakiegokolwiek straty można było zaniechać tego podziału, gdyż np. niektóre tematy na pewno wymykają się z tego, co zwykle się łączyć z etyką.

Nazwiska autorów umieszczone przy poszczególnych artykułach budzą ogromne zaufanie, gdyż kompetencje każdego z nich sprawdziły się już wcześniej w pracach dyplomowych o podobnej problematyce, jak ta przedstawiona w książce, bądź też w specjalistycznych monografiach. Tak więc osoba Boga Ojca zajęli się W. Marchel, J. Drozd, F. Gryglewicz, S. Mędała, Chrystusem-Logosem i chrystologią — H. Langkammer, H. Muszyński, E. Szymanek, S. Mędała, Duchem Świętym — A. Jankowski, D. Szojda, mariologią — M. Czajkowski, J. W. Rosłon, problematyką eklezjologiczną — S. Mędała, T. Herrmann, J. Czerski; stosunek Chrystusa do Żydów omówił P. Szeffler, Janową wizję pedagogii ST na przykładzie typologii Mojżesz-Chrystus — M. Filipiak; analogie między IV Ewangelią a literaturą judaistyczną, qumrańską i gnostycką przedstawili A. Jankowski, H. Langkammer i H. Muszyński. Ta systematyzacja tematów została tu podana w sposób bardzo uproszczony, do niejednego bowiem problemu z konieczności musiało odwoływać się kilku autorów. Trudno uniknąć tego w pracach zbiorowych w ogóle, tym bardziej zaś w takich, w których na to samo lub bardzo zbliżone zagadnienie trzeba spojrzeć z różnych punktów widzenia. Zastrzeżenie, że jakaś książka ma ukazać tylko problemy podstawowe, ze względu na różnorodność kryteriów ich doboru bywa czasem dyskusyjne. O tej książce trzeba na pewno powiedzieć, że selekcja tematów została dokonana bardzo starannie, dzięki czemu czytelnik może

połączyć swą wiedzę nie tylko o szczegółowych kwestiach Ewangelii Janowej, lecz również poznać cały jej klimat teologiczny, na który składają się w znacznej mierze własne koncepcje i własne sformułowania Ewangelisty.

Lublin

KS. JAN SZLAGA

Enchiridion documentorum instaurationis liturgicae, t. 1, (1963—1973). Composuit et indice auxit Reiner Kaczyński, a studiis S. Congregationis pro Cultu Divino. Marietti — Torino 1976, ss. XVI — 1222.

Praca powyższa może stanowić podsumowanie 10-letniej odnowy liturgicznej zaingeruowanej w Kościele przez II Sobór Watykański. Do takiego bowiem stwierdzenia upoważnia analiza zawartości książki, która mieści w sobie zbiór dokumentów, wydanych w latach od 1963—1973 przez różne dykasterie Stolicy Apostolskiej, dotyczących reformy liturgicznej z uwzględnieniem ich strony naukowej i pastoralnej.

Inspiratorem tego dzieła był abp. A. Bugnini, wówczas jeszcze będący sekretarzem Kongregacji do spraw Kultu Bożego. Idea ta została zrealizowana przy współpracy najwybitniejszych liturgistów pod przewodnictwem Reiner Kaczyńskiego, pracownika Kongregacji Sakramentów w sekcji Kultu Bożego.

W tomie zawierającym 998 stron znajduje się zebranych 180 dokumentów, które podzielone zostały na 3216 paragrafy, a pozostała liczba stron woluminu, tj. 223, przeznaczono na indeks analityczny. Tom otwiera Konstytucja o Liturgii, a kończy *Ordo Paenitentiae*. Przy prezentacji dokumentów odnowy liturgicznej zachowano porządek chronologiczny, podając je w języku oryginalnym, w zależności od tego, w jakim były ogłoszone. Stąd spotykamy tu przede wszystkim jeszcze dominujący język łaciński, a tylko w paru przypadkach język francuski i włoski. Przed samą prezentacją dokumentu podano najpierw datę jego wydania i sygnatariuszy. W następnej kolejności umieszczono bibliografię dokumentu, tj. jego urzędowe wydanie z uwzględnieniem języka i czasopisma, na łamach którego został opublikowany. Stosując takie kryterium, bibliografia dokumentu została podana w następujących językach: łacińskim, angielskim, francuskim, hiszpańskim, holenderskim, niemieckim, portugalskim i włoskim.

W dalszej części podano w skrótach zasadnicze komentarze do dokumentów, wyżej wspomnianych językach, z podaniem autora i opisem czasopisma, na łamach którego je opublikowano.

Ten podwójny aparat naukowy towarzyszący dokumentom jest jednocześnie wskaźnikiem stopnia zainteresowania owym źródłem liturgicznym ze strony Kurii Rzymskiej czy też Konferencji Biskupów poszczególnych krajów. Tak opracowane noty bibliograficzne przygotowali: J. Barbosa Pinto w j. portugalskim, J. Bernal O. P. w j. hiszpańskim, P. Coughlan w j. angielskim, F. Dell'Oro S. D. B. w j. włoskim, A. Dumas O. S. B. w j. francuskim, W. Glade S. V. D. w j. niemieckim, A. Griffiths w j. angielskim, A. Verheul O. S. B. w j. holenderskim i P. Vriens O. F. Cap. również w j. holenderskim.

Stosując zaś kryterium autorstwa dokumentów można przeprowadzić ich następującą klasyfikację: 14 dokumentów wziętych zostało z uchwał II Soboru Watykańskiego, 41 z papieskich wypowiedzi jak: *motu proprio*, konstytucje apostolskie, przemówienia, adhortacje, encykliki lub listy, deklaracje, wyznaczenie wiary i 125 dokumentów to dekrety, wprowadzenia czyli tzw. praenotanda, instrukcje, deklaracje, normy, listy, dyrektoria, notyfikacje różnych dykasterii Kurii Rzymskiej.